

Verslag werkconferentie 'Uit de houdgreep'

Dinsdag 27 mei 2014 organiseerde de Taskforce kindermishandeling en seksueel misbruik een werkconferentie over vechtscheidingen genaamd: 'Uit de houdgreep'. Hieronder vindt u de opbrengsten van de werkconferentie. Kern van de opbrengsten is:

- **Deelnemers aan de conferentie onderschrijven het belang van preventief werken en vroegtijdig signaleren van vechtscheidingen. Maar hiervoor is nog te weinig inzicht in de kenmerken van een vechtscheiding en de risicofactoren: wanneer wordt een echtscheiding een vechtscheiding?**
- **De samenwerking tussen de betrokken organisaties moet worden verbeterd. Nu verloopt de samenwerking vaak nog moeizaam omdat organisaties terughoudend zijn in het uitwisselen van informatie; er geen zicht is op alle betrokken organisaties inclusief het aanbod en organisaties elkaar onvoldoende kennen.**
- **De factor tijd speelt een rol in het (de-) escaleren van scheidingen. Juridisering en lange procedures leiden tot escalatie van het conflict. Op zitting is vaak onvoldoende tijd om te zoeken naar een andere oplossing dan een juridische.**
- **Ouders en professionals kijken te weinig vanuit het perspectief van het kind naar een echtscheidingszaak. Het inbrengen van het perspectief van het kind kan leiden tot nieuwe inzichten en oplossingen.**
- **De wijze van financieren sluit niet aan op de problematiek. Vechtscheidingen zijn een gezinsprobleem. De financiering van het hulpaanbod maakt het echter niet mogelijk om vechtscheidingen ook als een gezinsprobleem aan te pakken.**

Plenair programma

Het plenair programma kende drie onderdelen. Martine Groen van het Instituut voor Geschillen deed een aantal aanbevelingen om de aanpak van vechtscheidingen te verbeteren. Zo pleitte zij onder andere voor de invoering van de regierechter, een goed team aan de voorkant (preventie), het verbeteren van de samenwerking tussen de GGZ, Bureau Jeugdzorg en de Raad voor de Kinderbescherming, het inzetten van (familie) mediation, een curator voor de kinderen en het toepassen van groepswerk zoals in het Lorentzhuis te Haarlem.

Dagvoorzitter Jan-Dirk Sprokkereef ging in gesprek met Florine Penning de Vries van Villa Pinedo. Florine deed de oproep aan alle deelnemers in de zaal om het perspectief van het kind niet te vergeten. Te vaak gaan ouders maar ook professionals voorbij aan de positie van het kind. Het bekijken van echtscheidingszaken vanuit het perspectief van het kind kan leiden tot nieuwe inzichten en oplossingsrichtingen.

Het laatste onderdeel van het plenair programma betrof een lezing van Sietske Dijkstra van bureau Dijkstra. Zij onderscheidde zeven onderling van elkaar afhankelijke dimensies van vechtscheiding. De dimensies bieden een ordeningskader om het denken over (de-) escalatie te verhelderen en op zoek te gaan naar bouwstenen ter vermindering van het conflict. De zeven dimensies zijn tijd, conflict, relaties, geweld en mishandeling, systemen, communicatie, samenwerking en gemeenschappelijke taal. Om te komen tot professionals die de-escalierend handelen met kennis en kunde op basis van feiten en perspectieven moeten we volgens Dijkstra erkennen dat vechtscheidingen complex zijn en een diepgaande analyse vragen van de patronen, escalatie en framing. Er moet aandacht zijn voor een eventuele voorgeschiedenis van kindermishandeling en partnergeweld. Dit vraagt om specifiek expertise, goed feitenonderzoek en kan leiden tot het toepassen van eenhoofdig gezag. We moeten juridische maatregelen zien als hulpmiddelen en niet als doel op zich. Juridische maatregelen vormen ook geen oplossing. Tot slot moeten we investeren in een gemeenschappelijke taal om het professioneel handelen en samenwerken te versterken.

Workshops

Workshop 'De regierechter'

Hoe zou het zijn als partijen altijd bij dezelfde rechter komen – de regierechter – en als de rechter meer handvatten zou hebben om te weten wat de beste aanpak en de beste hulpverlening is voor deze ouders? Zou dat helpen om het ouderconflict te verminderen?

De essentie van de regierechter is dat deze rechter niet alleen beslissingen neemt maar ook de regie neemt bij het verminderen of zelfs voorkomen van de conflicten. Om conflicten te voorkomen en te verminderen moet er voldoende tijd beschikbaar zijn om tijdens de zitting betrokkenen de mogelijkheid te geven (onder begeleiding) te werken aan een oplossing. Deze tijd is nu vaak niet voor handen. Ook zou een vroege mondelinge behandeling van een zaak bijdragen aan het verminderen en voorkomen van conflicten. De kans dat een echtscheiding uitloopt op een vechtscheiding wordt daarmee kleiner.

Goede ketensamenwerking bij de aanpak van vechtscheidingen is van essentieel belang. Een knelpunt in de ketensamenwerking vormt het gebrek aan structuur en overzicht. Er zijn veel organisaties, instellingen en instanties actief rond vechtscheidingen met ieder een eigen aanbod. De indruk bestaat dat niemand een volledig overzicht heeft. Bovendien zijn er grote regionale verschillen. De aanwezigen vrezen dat de verschillen met de transitie van de jeugdzorg naar gemeenten nog groter worden. Kan er voor alle arrondissementen een sociale kaart gemaakt worden van alle betrokken en inzetbare instanties inclusief aanbod op het gebied van vechtscheidingen? Rotterdam heeft dit al gedaan en kan hiermee als voorbeeld dienen.

Workshop 'Met recht systeemgericht'

In de workshop 'Met recht systeemgericht' stond de vraag centraal op welke wijze zorg en recht in afstemming met elkaar kunnen bijdragen aan het de-escaleren van conflicten rondom scheidingen.

Vechtscheidingen zijn een gezinsprobleem. De financiering van het hulpaanbod maakt het echter niet mogelijk om vechtscheidingen ook als een gezinsprobleem aan te pakken. Onder andere de gescheiden financiering van hulpaanbod voor volwassen en jeugd vormt hierin een knelpunt. Hulp wordt bijvoorbeeld alleen gericht op de ouder of het kind en niet op het gezin als geheel. Door gezinnen in een Diagnose Behandel Combinatie op te nemen, wordt een aanpak gericht op het gehele gezin financieel beter gefaciliteerd. Vechtscheidingen zijn een gezinsprobleem en moeten ook op die manier bekostigd worden.

Er is te weinig oog voor het kind. Deelnemers noemen als knelpunt dat hulpverleners de ervaring missen in het voeren van gesprekken met kinderen en hier meer op getraind moeten worden. Tevens bestaat er een algemene onwetendheid over de schade die vechtscheidingen bij kinderen aanricht. Hierover zou meer voorlichting en documentatie beschikbaar moeten komen. Tot slot kan het juridiseren van de echtscheiding en het blijven procederen het conflict verergeren. Betrokken partijen gaan hierin voorbij aan het belang en welzijn van het kind. Gespecialiseerde rechters zouden partijen (ouders, advocaten) hierop meer en beter kunnen aanspreken en ruimte bieden voor niet-juridische oplossingen en mediation.

Workshop 'Recht op samenwerken: een goed voorbeeld'

In deze workshop zijn de deelnemers aan de hand van een goed voorbeeld met elkaar in gesprek gegaan over de samenwerking tussen recht en zorg. In de regio West-Brabant hebben jeugdzorgaanbieder Juzt en de advocatuur afspraken gemaakt over hoe met elkaar samen te werken.

De deelnemers aan de workshop constateren dat de samenwerking tussen de verschillende partijen die betrokken zijn bij vechtscheidingen onvoldoende is. Een belangrijke oorzaak is het niet delen van informatie met elkaar. Partijen willen informatie niet met elkaar delen om het vertrouwen van de cliënten niet te schaden en omdat de partijen elkaar onvoldoende kennen. Als je elkaar beter kent en elkaars visie hoort, kom je er ook achter welke informatie je met elkaar kan delen. Het is belangrijk om een vertrouwensband met elkaar op te bouwen.

Lange procedures en het voortdurend doorprocederen leiden tot verdere escalatie en verharding van het conflict. In de huidige situaties zijn lange procedures lonend voor advocaten – zij ontvangen meer geld bij langere procedures – en de niet-willende ouder – een duurzame oplossing wordt (voorlopig) niet gerealiseerd. Er moet een ander beloningssysteem komen om het doorprocederen tegen te gaan. Deelnemers denken bijvoorbeeld aan een beloning die advocaten stimuleert om mediation of hulp in te schakelen, de doorlooptijd van echtscheidingszaken te verkorten en een resultaatverplichting. Ouders zouden beloond moeten worden bij een goede afronding van een echtscheiding.

Workshop 'Wat is wijsheid en wanneer?'

Centraal in deze workshop stond de rol van mediation bij vechtscheidingen. Wat kan mediation doen voor ouders en kinderen die zich in heftige strijdsituaties bevinden? En wat vraagt dit van de mediator?

Wanneer is er sprake van een vechtscheiding? Deelnemers aan de workshop noemen verschillende kenmerken van een vechtscheiding. Een belangrijk kenmerk is het gebrek aan empathie bij de ouders. Vader kan zich niet meer verplaatsen in de moeder en andersom. Ouders hebben daarnaast het welzijn van de betrokken kinderen uit het oog verloren. De strijd staat centraal. In een vechtscheiding polariseren de ouders en nemen de omgeving daarin mee. Voor hulpverleners is het belangrijk om onpartijdig te zijn en te blijven. In de praktijk blijkt dit een knelpunt te zijn. Het is lastig om onpartijdig te blijven als je bent aangesteld om het belang van een individu te dienen. Denk bijvoorbeeld aan advocaten die het belang van de moeder moet dienen. Kan er een keurmerk worden ontwikkeld voor kindvriendelijke scheidingsadvocaten? De criteria hiervoor kunnen bepaald worden door de professionals.

Wat is er nodig om te kunnen bemiddelen in een conflict? Deelnemers geven aan dat er kennis nodig is van gezinssystemen, conflicten, pedagogische vaardigheden, gespreksvaardigheden en kennis van gender- en cultuurverschillen. Hulpverleners kunnen deze kennis bemachtigen door bijvoorbeeld bij elkaar in de keuken te kijken, met elkaar te overleggen en elkaars expertise en kennis te gebruiken en te delen. Om inzicht in de situatie te verkrijgen en de gevolgen daarvan voor de kinderen moeten hulpverleners goed doorvragen.

Voor ouders en kinderen is het belangrijk dat ze over de situatie kunnen praten en de scheiding bekend maken aan de omgeving. School speelt een belangrijke rol voor de kinderen. Dit is de plek waar kinderen zich doorgaans veilig voelen en uit de strijd van de ouders zijn. Het is daarom goed de school te informeren. Scholen zouden een protocol moeten hebben over hoe om te gaan met (vecht)scheidingen en kunnen de betrokken hulpverleners ook informeren over hoe het met het kind gaat.

Workshop 'De voorkant: kennis en kunde in wijkteams en bij het AMHK'

Welke kennis en kunde is in de wijkteams en het AMHK nodig om bij te kunnen dragen aan de de-escalatie van (v)echtscheidingsproblematiek? Deze vraag stond in deze workshop centraal.

Het is belangrijk om preventief te kunnen werken bij echtscheiding. Zo kan het beeld van een modelscheiding werken als een preventief middel bij ouders. De meeste ouders weten namelijk niet hoe een 'goede' scheiding verloopt. In Midden-Brabant start daarom – naar Belgisch voorbeeld – de scheidingschool. Hier leren ouders hoe ze op een goede manier uit elkaar kunnen gaan. Het is belangrijk om ouders aan de voorkant te ondersteunen in het op een goede manier uit elkaar gaan. Hiermee kan verdere escalatie van een scheiding worden voorkomen.

De wijkteams moeten een signalerende rol krijgen. Daarvoor hebben ze kennis nodig van het verloop van een scheidingsproces en moeten de wijkteams weten wanneer ze specialistische expertise moeten inzetten of moeten opschalen naar het AMHK. Om dit goed te laten verlopen is het van belang dat iedereen dezelfde taal spreekt en duidelijk is wanneer er sprake is van een complexe scheiding, vechtscheiding of een 'goede' scheiding. Een factsheet die deze informatie bevat kan hiervoor een oplossing zijn.

Op dit moment zijn de wijkteams nog onvoldoende uitgerust om de signalerende rol op te pakken. Gemeente, AMHK en wijkteams moeten goede afspraken maken over de benodigde kennis en expertise in zowel de wijkteams als het AMHK, het doorverwijzen en het op- en afschalen. Het is in ieder geval van belang dat specialistische kennis (verslavingszorg, GGZ, jeugdzorg) al vroeg beschikbaar is om nog in het vrijwillige kader te werken aan een goede afronding van een scheiding.

Workshop Rapporteren en vechtscheidingen

Hoe kan een rapport bijdragen aan de de-escalatie van vechtscheidingsconflicten? Dit was de hoofdvraag van de workshop.

Een belangrijk punt in het schrijven van de rapportage is de vraag voor wie je de rapportage schrijft. Rapporteurs schrijven rapporten vaak voor andere professional maar deelnemers aan de workshop geven aan dat in het schrijven van een rapport ook rekening moet worden gehouden met het perspectief van het kind. Het kind is de morele opdrachtgever. Dit betekent

onder meer dat het rapport ook leesbaar en navolgbaar moet zijn voor kinderen. "De manier waarop we schrijven moet uitlegbaar zijn voor het kind".

Rapportages moeten kort en bondig zijn. Dit biedt minder mogelijkheden voor ouders om op details strijd te voeren. Tevens komen in de rapportages een herhaling van de hulpverleningsgeschiedenis terug. De deelnemers ervaren deze herhaling als niet constructief en zien dat dit escalierend kan werken.

In de totstandkoming van het rapport komt informatie soms moeilijk beschikbaar. Als voorbeeld noemen deelnemers de impact van een geestelijke stoornis van de ouder op de veiligheid van het kind. Informatie komt niet beschikbaar als gevolg van privacyrichtlijnen die organisaties hanteren.

Workshop 'Beter (v)echtscheiden'

In deze workshop is een knelpuntenanalyse uitgevoerd op het onderwerp vechtscheidingen. Tevens hebben de deelnemers gezocht naar oplossingen voor de knelpunten en welke kennis en kunde er nodig is om de oplossingen te realiseren.

Complexe scheidingen worden nu nog niet vroegtijdig gesignaleerd. Daardoor krijgen ze de kans uit te groeien tot vechtscheiding. Het ontbreekt professionals momenteel aan tools om vroegtijdig en snel te kunnen ingrijpen. Aan de voorkant moet voldoende kennis en kunde zijn om een goede analyse te kunnen maken van een casus om vervolgens de juiste hulp te kunnen inzetten. Overigens is niet altijd de juiste hulp beschikbaar. Er is namelijk geen landelijk dekkend hulpaanbod voor (v)echtscheidingen.

Er ontbreekt samenhangend beleid en financiering op het onderwerp vechtscheidingen. Het veld is te versnipperd. Overzicht op betrokken partijen en aanbod is hierdoor moeilijk te verkrijgen. Met name advocaten en rechters vinden het lastig overzicht te krijgen en een goede afstemming van recht op zorg en zorg op recht te realiseren.

Deelnemers wijzen ook op de rol van de advocaten. Advocaten zijn gebaat bij het lang doorprocederen. Lang doorprocederen kan leiden tot verdere escalatie van het conflict en is daarmee niet in het belang van het kind. Dit terwijl de vereniging van Familierecht Advocaten en Scheidingsmediators in haar beroepscode heeft opgenomen om de-escalierend te werken.

Hoe gaan we verder?

In het merendeel van de workshops hebben deelnemers concrete afspraken met elkaar gemaakt om te werken aan een effectieve aanpak van vechtscheidingen. De Taskforce zal deze mensen benaderen om te informeren of en hoe de Taskforce hen kan faciliteren bij het realiseren van de afspraken.

Daarnaast gaat de Taskforce de opbrengsten van de werkconferentie nog nader analyseren. De uitkomsten van deze analyse verwerkt de Taskforce in een plan van aanpak. Het plan van aanpak is eind augustus gereed en zal de acties bevatten die de Taskforce gaat inzetten om een effectieve aanpak van vechtscheidingen te realiseren. Houd www.uitdehoudgreep.nl in de gaten voor meer informatie over de inzet van de Taskforce op het onderwerp vechtscheidingen.

Heeft u naar aanleiding van het verslag vragen en/of opmerkingen dan kunt u contact opnemen met Mark Rouw (lid van het programmateam Taskforce kindermishandeling en seksueel misbruik) via m.rouw@tfkinderenveilig.nl.